

לנו לעיל לשון הברייתא יתירות על שלש עשרה כו',
הרי חזינן דרב פפא שמייע ליה הברייתא, וא"כ מאי
קמ"ל תנינא. ולמאי דמשני הגמ' ברייתא לא שמייע
ליה, ז"ל דהא דמשני לעיל אברייתא, היינו דתרי
דשמעה וכמש"כ התוס'.

היתה שם אבן מרובעת רואין כל שאילו
תחלק בו, אבן עגולה בו. עיין מה
שכתבתי לעיל (יז ב) ד"ה ארבעה דיומדין.

תרי רואין לא אמרינן. עיין תבואות שור (סימן
לה ס"ק מז), שו"ת מהר"ם שיק מחו"מ
^{אוצר החכמה} (סוס"י י').

רש"י ד"ה מאי לאו גודריתא בו' דלע"ג דאין
עוביו ד'. במהר"ם (לדף כ' א) הגיה "אחד".
ועיין ברש"ש שהסכים לזה. וכן הגיה המהרש"ל
בחכמת שלמה השלם. ומה שנדפס לפנינו במהרש"ל
ד', הוא ט"ס.

דף כ' ע"א

א"ל פשיטא. בהגהות הריעב"ץ ז"ל העיר, שלא
זכר שם האומר. וכן להלן בע"ב, א"ל תניתוה
כו', לא זכר מי אמר כן. וצדק"ס ליחא לחיבת
א"ל, וכן להלן בע"ב במקום "א"ל תניתוה",
הגירסא שם ת"ש. וכ"ה בפיר"ח שם. ועיין בנדרים
(ס' ב) א"ל אי הכי ליגזור כו', ולא זכר שם
האומר, וכתב הרש"ש שם דהוא ר"ת אמרו ליה
והיינו בני הישיבה ע"ש. וע"ע מה שכתבתי בצרכות
(יג א) דד"ה א"ל התם נביא כו'. ועיין מש"כ בס'
מנחת יהודה (עפשטיין) עמ"ס עירובין כאן.

תוס' ד"ה לא יעמוד בו', אבל מפ"ק דשבת
קשיא דקאמרינן התם אדרבה משחשיכה דאי
שדי ליה אחי לידי חיוב חטאת כו'. בשו"ת לבושי
מרדכי תליתאי חאו"ח (סוס"י כד) הקשה, למה
הקשו התוס' משקו"ט דגמ', ולא ממשנה ערוכה
פשט העני ופשט צעה"צ דהוי ג"כ ידו במקום
פטור וקאמרינן דפטור אבל אסור ע"ש.

והנה עדיפא הו"ל להקשות, דעל המשנה לא שייך
תירוצם שחירו' ללא חשיב הנחה במקום
פטור אלא בדבר שהוא נוטל ממקומו, אבל נח
מאליו לא. דהא במתני' הרי נטל ממקומו ונתן
למוך היד, א"כ הו"ל הנחה במקום פטור, וקאמר
דהוא פטור אבל אסור. ועיין בגאון יעקב שהקשה
כן ע"ש. וע"ע בדו"ח רעק"א להלן (נט א).
וראיתי בשואל ומשיב מהדו' רביעאה ח"ג (סימן
ב'), מש"כ בדברי התוס' כאן ע"ש. ודבריו שם
ז"ב.

דף כ' ע"ב

רש"י ד"ה אובסין בו', כשינא למדבר, כז"ל.

דף כא ע"א

מטפס ועולה מטפס ויורד. כתב הגאון יעקב,
מטפס ויורד מטפס ועולה גרסינן, דאי לא
יורד מהיכן עולה ע"ש. והנה כ"ה הגירסא מטפס
ויורד מטפס ועולה, צפי' ר"ח כאן, וכן בספר
העמים (סימן קכא) ע"ש. וכן העתיקו התוס'
בסוכה (ז' ב) ד"ה סיכך, לשון הגמ' כאן. וכן הוא
הלשון מטפס ויורד מטפס ועולה, בהראשונים
(צעה"מ הרשב"א והמאירי) במס' שבת (קכב א).
אבל בתוס' שם ד"ה משקה כתבו מטפס ועולה
מטפס ויורד. אמנם יש להעיר על הגאון יעקב,
שלא הזכיר מדברי התוס' בכמה מקומות [וליינס
במסורת הש"ס כאן] שכבר עמדו בזה, והוא
בפסחים (ב' א) ד"ה יכנס, צ"ק (ס' ב) ד"ה
לעולם, צ"מ (פג ב) ד"ה פועל. וכתבו התוס' בשם
ר"י שאין לדקדק בזה כמה שנקט קודם עולה
ואח"כ יורד, דכן הוא אורחיה דגמרא למפוס לשון
כזה בכמה מקומות ע"ש.

והנה גם להלן (ק' א) בברייתא ליחא לשון כזה,
אבל בור שיח ומערה וגדר מטפס ועולה
מטפס ויורד. שם אין לדקדק בלשון זה, די"ל דנקט
לה כן משום גדר דבסמוך ליה, דבגדר עולה קודם
ואח"כ יורד. וכן בצ"צ (יא ב) גבי לול של תרנגולין
מטפס ועולה מטפס ויורד, אחי שפיר הלשון.

ומש"ב המוס' דכן הוא אורחא דגמ' למינקט לשון זה, כוונתם דדרך הגמ' שלא לדקדק בזה, ולפעמים תופס קודם דבר המאוחר. ועיין ברש"ש פ' ויאל (כת, יב) בפסוק והנה מלאכי אלהים עולים ויורדים בו, שכתב לפי הפשט אין לדקדק במה שהקדים עולים ליורדים, שכן דרך ארץ להזכיר עליה קודם ירידה ע"ש. ומש"כ דרך ארץ, נראה דר"ל דרך העולם, ודברה תורה כלשון בני אדם. ולפי דבריו למדנו יסוד מרווח למ"ש מטפס ועולה מטפס ויורד, דהש"ס נקט כדרך לשון העולם, וכן התורה כתבה לשון כזה. וע"ע בספר פשטים ופירושים לרבינו יעקב מוינא פ' ויאל שם, שכתב כד' המוס' הנ"ל דמלינו בכמה דוכתי שלא דקדקו בזה ע"ש.

וראיתי בספר מעשה רוקח (פ' חיי שרה), שכתב ע"ד המוס' הנ"ל דהול"ל מטפס ויורד ואח"כ מטפס ועולה, וז"ל שמעתי מתרצים דהתנא בא להורות שהרשות ביד אדם לירד כמה פעמים לבאר, ואי הוה תני יורד ועולה הו"א דלא התירו רק פעם אחד ולא יותר, לכך נקט עולה תחילה, וא"כ כבר ירד ועלה, ואפי"ה מותר עוד פעם שנית לירד שם ע"ש. וע"ע בספר בן פורת יוסף לבעל התולדות ז"ל (דף לח ע"א ודף נד ע"א) שהביא כן ע"ש. וכ"כ לפרש בהגהות הריע"צ"ן במס' עירובין כאן ע"ש. ודבריהם ז"כ, דהתייבא אם היה כוונת התנא לאשמועין היתרא באדם, י"ל דלכך שינה הלשון דלא נטעה לומר שדוקא פעם אחת שרי. אבל הרי התנא כאן אשמועין איסורא באדם, דלא התירו פסי ציראות אלא בזהמה בלבד, אבל אדם מטפס ועולה כו', ואסור לו להשתמש בפסי ציראות, ולא בא לאשמועין היתרא דמטפס ועולה כו'. וגם מה ס"ד דלא שרי אלא פעם אחת בלבד. ובמצאתי עוד בספר חנוכה התורה (פ' תבא) שכתב, הקשו המוס' במ"ש מטפס ועולה מטפס ויורד, דהו"ל למינקט ברישא הירידה והדר העליה. ותירצו דלכך נקיט עליה ברישא, להורות דרשאי לעשות כן אפלו כמה זימני, פירוש דהשתא הוא המשמעות שכבר ירד ועמה עולה והדר יורד עוד הפעם כו' ע"ש. ועיין להרחיד"א ז"ל בספר מדבר קדמות (מער' נ' אות א' ואות כו) שהביא

דבריו. וכעת לא מלאמי בתוס' שמירצו כן. ואפשר דמש"כ בחנוכה התורה "ותירצו", לא קאי לתוס', אלא המפרשים תירצו כן קושיית המוס'. ועכ"פ הדברים ז"כ כמו שכתבנו. וראיתי בספר חנוכה אור במגילת רות, שמשם מקור דברי החנוכה התורה, ושם הביא כן בשם הגאון מוה"ר יעקב אב"ד לובלין אבי הגאון מוה"ר העשיל ז"ל, ושם כתב מפורש בשם המוס' שמירצו כן ע"ש. ועיין בסו"ס עונג חיים לשבת בהשמטות (דף לח ע"א), ולא הרגיש בכל מה שכתבנו בזה. וע"ע בספר גן רות פ' תבא דדברי חנוך (אות ג').

בעינן מידי דחזי לאדם. עיין ברש"ש שהקשה, דבמענית רפ"ג משמע דגם מי בורות ראויין לאדם, וכמדומה שגם עמה עיקר שתייתן בא"י ממי בורות ע"ש. והנה כן מלינו גם במשנה שקלים (רפ"א) ועושין כל לרכי הרצים, ופירשו הר"ם והרע"ב בשם הירושלמי, כגון לפתוח בורות של מים מכונסים כדי שיהיו מזויין לעם לשמות מהן בימות החמה ע"ש. וכן איתא עוד במו"ק (ה' א) ע"ש. וביצמות (קכ"א ב) נחזיא חופר שיחין, פירש"י לעולי רגלים ומים מתכנסים בהן והיו שותין הם ובהמתם. וגם כתוב הדר הוא צפ' עקב (יא, יא) למטר השמים תשטה מים, דבארץ ישראל שותין מי גשמים. [ועיין במשך חכמה סו"פ פקודי צד"ה ויתן שמה מים לרחלה, ודבריו ז"כ].

ונראה לומר, דבדל"א במקום שאין מעיינות, שותין מי בורות מכונסין. ואף שאין המים זכים וטהורים שהמים זוחלין אל הבור עם העפר שעל הקרקע, שותין אותם אחרי שמסננין את המים מהעפר. משא"כ בסוגיין דמיירי בשבת, ובשבת אסור לסנן מים עכורים כדאיתא בשו"ע (סימן שיט ס"י), ממילא לא הוי חזי לאדם. ועיין בתוס' הרא"ש לעיל (יח א) ד"ה באר, נראה שהבין דר"ל דמים חיים חזו לאדם טפי ממים מכונסים ע"ש. ועיין במנחם משיב נפש שכתב כעין זה.

א"ל רב חסדא למרי בריה דרב הונא בריה דרב ירמיה בר אבא כו'. מרי היה בנו של רב הונא ונקדו של רב ירמיה, וכמפורש בסמוך שא"ל רב חסדא, הא אמר אבא דאבא משמיה